

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

બિહાર રાજ્ય અને અન્ય

વિરુદ્ધ

રાજેન્દ્ર સિંહ અને અન્ય

૨૪ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૪

[ન્યાયમૂર્તિઓ અરિજત પસાયત અને ડી. એમ. ધર્માધિકારી]

અદાલતની અવમાનના:

તિરસ્કાર-તિરસ્કાર અધિકારક્ષેત્ર-હાથની કવાયત માટે અરજી:આવી
અરજી સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે અદાલતને ચિંતા છે કે અગાઉના નિર્ણય કે
જેણે અંતિમતા પ્રાપ્ત કરી છે તેનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે કે નહીં-તે આદેશની
બહાર જઈ શકતી નથી-આદેશની સરચાઈ કે ખોટી તપાસ કરવી અથવા
વધારાના નિર્દેશ આપવા અથવા કોઈપણ નિર્દેશને કાઢી નાખવા માટે અસ્વીકાર્ય

છે જે સમીક્ષા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા સમાન હશે-જો પક્ષ આદેશથી વ્યથિત હોય, તો તે આદેશ પસાર કરનાર અદાલતનો સંપર્ક કરી શકે છે અથવા અપીલ કોર્ટની અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે છે.

વડી અદાલતના નિર્દેશના પાલનમાં આ આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. તેનું પણ પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું. સામાવાળાએ અપીલકર્તા-રાજ્ય સામે તિરસ્કારની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી. વડી અદાલત એક ન્યાયાધીશે ચુકાદો આપ્યો હતો કે અદાલતના આદેશનું ઉલ્લંઘન થયું છે અને આદેશ પર ફરીથી વિચાર કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. એટલે વર્તમાન અપીલ.

અપીલકર્તા-રાજ્યએ દલીલ કરી હતી કે હાઈકોર્ટના આદેશનું કોઈ ઉલ્લંઘન થયું નથી અને જેમ કે નોંધાયેલ તારણો અને ફરીથી વિચારણા માટેના નિર્દેશ કાયદામાં ટકાઉપાત્ર નથી.

સામાવાળાએ દલીલ કરી હતી કે વડી અદાલત એવું માનીને વાજબી ઠેરવ્યું હતું કે અદાલતના આદેશનું ઉલ્લંઘન થયું હતું, પરંતુ તેણે ફરીથી વિચારણા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ નહીં, તેના બદલે અવમાન કરનારને સજા કરવી જોઈએ.

આંશિક રીતે અપીલને મંજૂરી આપતા, કોર્ટ.

ઠેરવ્યું: ૧.૧. તિરસ્કાર માટેની અરજી સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, કોર્ટ ખરેખર આ પ્રશ્નથી ચિંતિત છે કે અગાઉના નિર્ણય, જેને તેની અંતિમતા મળી છે, તેનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું કે નહીં. કોર્ટ આદેશની બહાર જઈ શકતી નથી, જેનું પાલન ન કરવાનો આરોપ છે. તિરસ્કારની કાર્યવાહીમાં આદેશની શુદ્ધતા અથવા ખોટીતાની વિનંતી કરી શકાતી નથી. તે ઓર્ડરની ચોકસાઈ અથવા અન્યથા ચકાસી શકતું નથી અથવા વધારાની દિશા આપી શકતું નથી અથવા કોઈપણ દિશા કાઢી શકતું નથી. તે તિરસ્કારની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટેની અરજી સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે સમીક્ષા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરશે. તે જ અસ્વીકાર્ય અને અસમર્થનીય હશે. [૭૩૯-એ-બી]

૧.૨. આપેલ કેસમાં, જો આખરે વચગાળાનો આદેશ ખાલી કરવામાં આવે અથવા મુખ્ય કાર્યવાહીમાં રાહત કોઈ પક્ષને આપવામાં ન આવે, તો પણ બીજો પક્ષ તેને અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા કોઈપણ વચગાળાના આદેશની અવગણના માટેના આધાર તરીકે લઈ શકતો નથી. સાચો કે ખોટો, આદેશનું પાલન કરવું પડશે. અદાલતના આદેશનું ઉલ્લંઘન પક્ષને તિરસ્કાર માટે જવાબદાર બનાવશે. જો કોઈ સંબંધિત પક્ષ એવા આદેશથી વ્યથિત હોય કે જે તેના મતે ખોટો અથવા નિયમોની વિરુદ્ધ છે અથવા તેનો અમલ ન તો વ્યવહાર

છે અને ન તો શક્ય છે, તો તેણે હંમેશા તે અદાલતનો સંપર્ક કરવો જોઈએ કે જેણે આદેશ પસાર કર્યો હોય અથવા અપીલ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

[૭૩૯-**C**; ૭૩૮-**H**; ૭૩૯-**A**; ૭૩૮-**G-H**]

૧.૩. તાત્કાલિક કેસમાં, કોર્ટના આદેશનું ઉલ્લંઘન થયું હોવાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા પછી, કોર્ટે આ મુદ્દા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ કે પરિણામે આગળ શું કરવામાં આવ્યું. તેના બદલે તેણે તેના દ્વારા રજૂ કરેલા મંતવ્યોની રેખામાં ફરીથી વિચારણા માટે વધુ દિશા નિર્દેશો આપ્યા જે સ્પષ્ટ રીતે અસ્વીકાર્ય છે. કેટલાક કિસ્સાઓમાં અદાલત અપમાનકોને તિરસ્કારને દૂર કરવાની તક આપી શકે છે. આ તે પ્રકૃતિનો કિસ્સો નથી. હકીકતમાં એકલ ન્યાયાધીશે ગુણદોષ પર ચુકાદો આપ્યો છે કે બોર્ડનો નિર્ણય યોગ્ય હતો અને આ રીતે પુનઃવિચારણા કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો છે. આમ, વડી અદાલત આદેશને રદ કરવામાં આવે છે અને આ બાબતને નવેસરથી વિચારણા માટે મોકલવામાં આવે છે. [૭૩૯-સી-ઈ]

કે. જી. ડેરાસારી અને અન્ય વિરુદ્ધ ભારત અને અન્ય, (૨૦૦૧) ૧૦ એસ. સી. સી. ૪૯૬; ટી. આર. ધનંજય વિરુદ્ધ જે. વાસુદેવન, [૧૯૯૫] ૫

એસ. સી. સી. ૬૧૯ અને મોહમ્મદ ઇકબાલ ખાંડવ વિરુદ્ધ અબ્દુલ માજિદ રાથર, એ. આઈ. આર. (૧૯૯૪) એસ. સી. ૨૨૫૨ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

નિયાઝ મોહમ્મદ અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય અને અન્યો, [૧૯૯૪] ૬ કલમ ૩૫૨, વિશિષ્ટ.

દીવાની અપીલેટ જ્યુરિસડીશન: દીવાની અપીલ નંબર ૬૩૫૬/૨૦૦૦.

એમ. જે. સી. નંબર ૧૭૩૯/૧૯૯૯ માં પટણા વડી અદાલતના ૨૩.૦૬.૨૦૦૦ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા માટે બી. બી. સિંહ.

સામાવાળાઓ માટે રાજુ રામચંદ્રન, ઝૈકી અહેમદ ખાન અને ઇરશાદ અહેમદ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તી અરિજીત પસાયત દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

બિહાર રાજ્ય વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના આદેશ સામે અપીલ કરી રહ્યું છે, જેમણે તે જ રીતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે અદાલતના આદેશનું ઉલ્લંઘન થયું છે. આવા ઉલ્લંઘનનું પરિણામ શું આવ્યું તે સૂચવ્યા વિના, તેણે વડી અદાલતના નિર્દેશનું પાલન કરીને કથિત રીતે પસાર કરવામાં આવેલા આદેશ પર ફરીથી વિચારણા કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. અપીલકર્તા-રાજ્યના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર ઉચ્ચ અદાલતના આદેશનું કોઈ ઉલ્લંઘન થયું નથી અને જેમ કે નોંધાયેલ તારણો અને ફરીથી વિચારણા માટેના નિર્દેશ કાયદામાં ટકાઉ નથી.

તેનાથી વિપરીત, સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલે, જે વડી અદાલત સમક્ષ અવમાનની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે અરજદાર હતા, રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે કોર્ટના આદેશનું ઉલ્લંઘન કર્યું હોવાનું માનીને ન્યાયી ઠેરવ્યું હતું, પરંતુ એમ કહીને, ફરીથી વિચારણા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ નહીં અને બીજી તરફ અવમાન કરનારને સજા આપવી જોઈએ.

તિરસ્કાર માટેની અરજ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, કોર્ટ ખરેખર આ પ્રશ્નથી ચિંતિત છે કે અગાઉના નિર્ણય, જેને તેની અંતિમતા મળી છે, તેનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું કે નહીં. અદાલતને અગાઉના નિર્ણયની ચોકસાઈની

તપાસ કરવાની અને અગાઉના નિર્ણયમાં જે લેવામાં આવ્યો હતો તેનાથી અલગ અભિપ્રાય લેવાની મંજૂરી નહીં હોય. કે. જી. ડેરાસરી અને અન્ય વી. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા એન્ડ અનર્સ (૨૦૦૧ (૧૦) એસસીસી ૪૯૬) માં પણ આવો જ મત લેવામાં આવ્યો હતો. તિરસ્કારના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી અદાલત મુખ્યત્વે પક્ષકારના અસંસ્કારી વર્તનના પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છે, જેના પર ચુકાદા અથવા આદેશના નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા હોવાનો આરોપ છે. જો આદેશમાં કોઈ અસ્પષ્ટતા અથવા અનિશ્ચિતતા ન હોય, તો તે સંબંધિત પક્ષનું કામ છે કે તે ઉચ્ચ અદાલતનો સંપર્ક કરે જો તેમના મતે તે કાયદેસર રીતે માન્ય ન હોય. આ પ્રકારનો પ્રશ્ન ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ ઉઠાવવો જરૂરી છે. તિરસ્કાર અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી અદાલત ચુકાદો અથવા આદેશ પસાર કરતી અદાલત દ્વારા વ્યવહાર ન કરવામાં આવે તેવી રીતે મૂળ કાર્યવાહી નક્કી કરવાની સત્તા પોતાના પર લઈ શકતી નથી. બિહાર રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે નિયાઝ મોહમ્મદ અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય અને અન્યો (૧૯૯૪ (૬) એસ. સી. સી. ૩૫૨) માં ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચના નિર્ણય પર મજબૂત નિર્ભરતા મૂકી હોવા છતાં, અમે શોધી કાઢીએ છીએ કે તે વર્તમાન કેસની હકીકતો પર કોઈ લાગુ પડતી નથી. તે કિસ્સામાં આદેશનું પાલન કરવાની અશક્યતા અંગે પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો. જો રાજ્યનું આ વલણ હોત, તો તે ઓછામાં ઓછું ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ ચુકાદાની ચોકસાઈ પર હુમલો કરી શક્યું હોત. રાજ્યએ આ અદાલત સમક્ષ તદ્દન વિપરીત વલણ અપનાવ્યું હતું. એક એ હતું કે ખાસ કરીને

કંઈપણ કરવા માટે કોઈ ચોક્કસ દિશા ન હતી અને બીજું, જે કરવું જરૂરી હતું તે કરવામાં આવ્યું છે. જો જે કરવાનું હતું તે કરવામાં આવ્યું હોય, તો તે ચોક્કસપણે કહી શકાતું નથી કે આદેશોનું પાલન કરવું અશક્ય હતું. કોઈ પણ સંજોગોમાં, વડી અદાલત એવું તારણ નોંધ્યું નથી કે અગાઉ આપેલા નિર્દેશને અમલમાં મૂકવો અશક્ય હતો અથવા આપેલા નિર્દેશનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે.

નિર્દેશને અમલમાં મૂકવાની અશક્યતાના પ્રશ્ન પર, ટી. આર. ધનંજય વિરુદ્ધ જે. વાસુદેવન (૧૯૯૫ (૫) એસસીસી ૬૧૯) માં વ્યક્ત કરેલા મંતવ્યોની નોંધ લેવાની જરૂર છે. એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે દાવાની સાથે સાથે ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હોય અને તેને અંતિમતા પ્રાપ્ત થઈ હોય, ત્યારે તે સામાવાળા માટે આદેશોની પાછળ જવા અને પરિણામ મેળવવા માટે નિયમોની આસપાસ ફરવા, કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને અવગણવા માટે કાનૂની બહાનાને કાયદેસર બનાવવા માટે તેની અસરને કાપી નાખવા માટે ખુલ્લું નથી.

મોહમ્મદ ઈકબાલ ખાંડે વિરુદ્ધ અબ્દુલ માજિદ રાથર (એ. આઈ. આર. ૧૯૯૪ એસ. સી. ૨૨૫૨) માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જો કોઈ પક્ષ આદેશથી વ્યથિત હોય, તો તેણે અપીલની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે તાત્કાલિક પગલાં લેવા જોઈએ અને આદેશની અવગણના ન કરી શકે અને જ્યારે

તિરસ્કારની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવે ત્યારે અમલીકરણની મુશ્કેલીઓ વિશે દલીલ કરવી જોઈએ.

જો કોઈ સંબંધિત પક્ષ એવા આદેશથી વ્યથિત હોય કે જે તેના મતે ખોટો અથવા નિયમોની વિરુદ્ધ છે અથવા તેનો અમલ ન તો વ્યવહાર છે અને ન તો શક્ય છે, તો તેણે હંમેશા તે અદાલતનો સંપર્ક કરવો જોઈએ કે જેણે આદેશ પસાર કર્યો હોય અથવા અપીલ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. તિરસ્કારની કાર્યવાહીમાં આદેશની શુદ્ધતા અથવા ખોટીતાની વિનંતી કરી શકાતી નથી. સાચો કે ખોટો, આદેશનું પાલન કરવું પડશે. અદાલતના આદેશનું ઉદ્ધંધન કરવાથી પક્ષ તિરસ્કાર માટે જવાબદાર બનશે. તિરસ્કાર માટેની અરજ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે કોર્ટ આદેશની બહાર જઈ શકતી નથી, જેનું પાલન ન કરવાનો આરોપ છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તે કહી શકતું નથી કે શું ન કરવું જોઈએ અથવા શું કરવું જોઈએ. તે ક્રમની બહાર જઈ શકતું નથી. તે ઓર્ડરની ચોકસાઈ અથવા અન્યથા ચકાસી શકતું નથી અથવા વધારાની દિશા આપી શકતું નથી અથવા કોઈપણ દિશા કાઢી શકતું નથી. તે તિરસ્કારની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટેની અરજ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે સમીક્ષા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરશે. તે જ અસ્વીકાર્ય અને અસમર્થનીય હશે.

આપેલ કેસમાં, જો આખરે વચગાળાનો આદેશ ખાલી કરવામાં આવે અથવા મુખ્ય કાર્યવાહીમાં રાહત કોઈ પક્ષને આપવામાં ન આવે, તો પણ બીજો

પક્ષ તેને અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા કોઈપણ વચગાળાના આદેશની અવગણના માટેના આધાર તરીકે લઈ શકતો નથી.

કોર્ટના આદેશનું ઉલ્લંઘન થયું હોવાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા પછી, કોર્ટે આ મુદ્દા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ કે પરિણામે આગળ શું કરવામાં આવ્યું. તેના બદલે તેણે તેના દ્વારા વ્યક્ત કરેલા મંતવ્યોની રેખામાં ફરીથી વિચારણા માટે વધુ દિશા નિર્દેશો આપ્યા. તે સ્પષ્ટ રીતે અસ્વીકાર્ય છે. કેટલાક કિસ્સાઓમાં અદાલત અવમાનકોને તિરસ્કારને દૂર કરવાની તક આપી શકે છે. આ તે પ્રકૃતિનો કિસ્સો નથી. હકીકતમાં એક ન્યાયાધીશે ગુણદોષ પર ચુકાદો આપ્યો છે કે ડી. જી. બોર્ડનો નિર્ણય યોગ્ય ન હતો અને તેથી આ બાબતને પુનર્વિચારણા માટે મોકલાઈ હતી.

આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, વડી અદાલત આદેશને રદ કરવામાં આવે છે અને આ બાબતને નવેસરથી વિચારણા માટે મોકલવામાં આવે છે. તે નવા કાયદા અનુસાર અરજી સાથે તેના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં વ્યવહાર કરશે. અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે અમે તિરસ્કારની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટેની અરજીની સ્વીકાર્યતા અથવા અન્યથા અંગે કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી.

ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ વિના ઉપરોક્ત હદ સુધી અપીલની મંજૂરી છે.

આંશિક રીતે અપીલની મંજૂરી છે.

એન. જે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.